

۲۲۷۲۳

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ISBN: 964-92700-0-0

پول و بانکداری اسلامی

و

مقایسه آن با نظام سرمایه‌داری

تألیف: دکتر ایرج توتونچیان

عضو هیأت علمی دانشگاه الزهراء (س)

۱۳۸۲ هـ ق
۰۰۰۵۲
۰۰۰۸۲

توتونچیان، ایرج، ۱۳۱۹ -
پول و بانکداری اسلامی و مقایسه آن با نظام سرمایه‌داری /
تألیف ایرج توتونچیان / تهران: توانگران، ۱۳۷۹.
بیسست و دو، ۸۵۶ ص.

ISBN : 964-92700-0-0

فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فیبا
۱. اسلام و بانکداری. ۲. اسلام و سرمایه‌داری. ۳. اسلام و مالکیت.
الف. عنوان

۲۹۷/۴۸۲۳ BP۲۳۰/۲۲

۹ پ ۹۳ ت /
۱۳۳۰۷ - ۷۹ م

ناشر: توانگران

آدرس: خ شریعتی - قلهک - خ ش یزدانیان - بلوار سیما شمالی - پلاک ۱۱ - واحد اول - کدپستی ۱۹۱۳۹
تلفن و فاکس: ۲۶۴۶۱۲ - ۲۰۳۱۸۰۶
صندوق پستی: ۵۹۵۴ - ۱۹۳۹۵

- نام کتاب: پول و بانکداری اسلامی و مقایسه آن با نظام سرمایه‌داری
- نوشته: دکتر ایرج توتونچیان
- مدیریت و امور اجرایی چاپ: انتشارات مؤسسه فرهنگی - هنری توانگران
- حروفچینی و صفحه‌آرایی: مؤسسه فرهنگی یاد ۸۸۰۲۳۸۶ - ۸۹۰۸۴۲۰
- لیتوگرافی: پارت
- چاپ: زلال
- نوبت چاپ: اول
- تاریخ انتشار: دی ۱۳۷۹
- تیراژ: ۵۰۰۰ جلد
- شابک: ۹۶۴ - ۹۲۷۰۰ - ۰ - ۰
- قطع: وزیری
- قیمت با جلد شمیز: ۲۵۰۰۰ ریال
- قیمت با جلد اعلاء: ۲۸۰۰۰ ریال

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر انحصاراً در اختیار مؤلف می‌باشد.

فهرست مطالب

صفحه	موضوع
۱	پیش‌گفتار.....
۱	مقدمه ناشر.....
۱	فصل اول: اصول و مبانی اقتصاد سرمایه‌داری و اسلامی.....
۱	مقدمه.....
۲	۱-۱ جایگاه خدا (و قرآن) در اقتصاد اسلامی با نگاهی موازی به اقتصاد سرمایه‌داری.....
۴	۱-۲ سیمای اقتصاد اسلامی از دیدگاه قرآن.....
۱۴	۱-۳ جایگاه آخرت در جهان‌بینی اسلامی و تأثیر آن در زندگی دنیوی.....
۲۲	۱-۴ مالکیت در اقتصاد اسلامی و آثار آن با نگاهی موازی به سرمایه‌داری.....
۲۹	۱-۵ بررسی مختصر رابطه انسان با مال (ثروت) در اقتصاد اسلامی.....
۳۴	۱-۶ افق دید انسان در اسلام و در سرمایه‌داری.....
۳۸	۱-۷ کار، سایر عوامل تولید و مالکیت در اقتصاد اسلامی با نگاهی موازی به سرمایه‌داری.....
۴۷	۱-۸ تناسب بین ویژگیهای انسان و اموال او از دیدگاههای اسلام و سرمایه‌داری.....
۵۲	۱-۹ الگوهای منتخب توزیع درآمد در دو سیستم اسلامی و سرمایه‌داری.....
۵۵	۱-۱۰ اصول و اهداف دو سیستم اقتصادی اسلامی و سرمایه‌داری.....
۵۸	۱-۱۱ اصول تنظیم یک جامعه اسلامی.....
۶۲	۱-۱۲ آیا می‌توان برای تحقق عدالت و اطمینان نسبت به تأمین آن معیاری کمی تنظیم نمود؟.....
۶۷	پی‌نوشت‌های فصل اول.....
۷۳	منابع و مأخذ فصل اول.....
۷۵	فصل دوم: بهره - سود و پول - سرمایه.....
۷۵	مقدمه.....
۷۶	۲-۱ پول چیست؟.....

- ۲-۱-۱ آیا پول یک کالا است؟ ۸۴
- ۲-۱-۲ آیا پول «کالای» خصوصی است یا عمومی؟ ۸۸
- ۲-۱-۳ وظائف پول ۹۷
- ۲-۱-۴ از پول چه می‌دانیم؟ ۱۰۲
- تولید پول به عنوان تولید کالا نیست ۱۱۱
- آیا پول مالیت دارد؟ ۱۱۱
- رابطه ترازنامه بانک مرکزی و نظریه مقداری پول ۱۱۳
- ۲-۱-۵ آیا پول در اقتصاد اسلامی می‌تواند ذخیره ارزش باشد؟ ۱۱۸
- ۲-۱-۶ عبارات مترادف سفته بازی کدامند؟ ۱۲۸
- ۲-۱-۷ آیا رابطه‌ای بین سفته بازی و وظیفه سوّم پول وجود دارد؟ ۱۳۸
- ۲-۱-۸ دلایل عقلی و نقلی همسنگی بین وظائف پول و تقاضا برای آن ۱۴۰
- ۲-۲ درآمد و سرمایه ۱۵۶
- سرمایه چیست؟ ۱۷۶
- ۲-۲-۱ نکاتی در خصوص سرمایه و دارائی از دیدگاه یک اقتصاددان مسلمان ۱۸۶
- ۲-۳ بهره و ربا ۲۰۰
- آیا بین بهره و ربا تفاوتی هست؟ ۲۳۴
- آیا جرمی دیرکرد بهره (ربا) است؟ ۲۳۶
- منظور اسلام از اینکه مبلغ اضافی که پدر و پسر یا زن و شوهر در وام دادن به یکدیگر شرط می‌کنند ربا نیست چیست؟ ۲۳۷
- آیا نرخ نسیه همان نرخ بهره است؟ ۲۳۹
- ارزش زمانی پول در اسلام چه میزان است؟ ۲۴۲
- آیا بهره (ربا) می‌تواند صفر باشد؟ ۲۴۵
- ۲-۳-۱ آثار مخرب بهره در آلمان و در بحرانهای ملی و بین‌المللی ۲۴۹
- ۲-۴ سود (منفعت) و سایر درآمدها ۲۵۶

۲۵۶	۲-۴-۱ سود profit در اقتصاد.....
۲۶۰	۲-۴-۲ نرخ سود و برابری آن با نرخ بهره.....
۲۶۴	۲-۴-۳ معیار ارزش فعلی در انتخاب پروژه سرمایه‌گذاری.....
۲۶۷	۲-۴-۴ معیار کارآئی نهائی سرمایه در انتخاب پروژه سرمایه‌گذاری.....
۲۷۳	۲-۴-۵ روش IRR مبسوط.....
۲۷۵	مقایسه بین NPV و روش IRR مبسوط.....
۲۸۳	۲-۴-۶ نقدی بر روش ارزیابی طرحهای اقتصادی در سیستم ربوی.....
۲۹۴	۲-۴-۷ تشکیل گرداب پولی به دلیل بهره (ربا) و مکانیزم آن.....
۳۰۳	۲-۴-۸ هزینه فرصت سرمایه و نرخ حذف.....
۳۰۹	۲-۴-۹ آیا سرمایه‌گذاری (در سیستم سرمایه‌داری) تابعی از نرخ بهره است؟.....
۳۱۲	۲-۴-۱۰ سست بودن فرضیه تابع سرمایه‌گذاری و فرضیه پیشنهادی جدید.....
۳۱۴	۲-۴-۱۱ استنباطی از برخورد اسلام با بورس اوراق بهادار و سفته بازی در آن.....
۳۲۰	۲-۴-۱۲ چه نوع سود (درآمدی) از نظر اسلام مورد قبول است؟.....
۳۲۳	۲-۵ جایگاه سود در اقتصاد: یک نظر واقع‌بینانه.....
۳۲۴	۲-۵-۱ مقدمه نظریه سود (منفعت).....
۳۲۹	۲-۵-۲ نظریه‌ای در مورد سود.....
۳۳۸	۲-۶ آیا سرمایه‌گذاری در انبار توجیه قابل قبولی برای شکاف پسرانداز هست؟.....
۳۴۰	۲-۶-۱ تحلیل رودریگر دورنبوش و استانلی فیشر.....
۳۴۸	۲-۶-۲ مختصری درباره دو مفهوم انبار و روانه و ارتباط آنها با هم.....
۳۵۵	۲-۶-۳ تحلیل برانسون در خصوص سرمایه‌گذاری در انبار.....
۳۵۸	۲-۶-۴ تحلیل اوانس در خصوص سرمایه‌گذاری در انبار.....
۳۶۰	۲-۶-۵ تحلیل برخی از اقتصاددانان دیگر در خصوص سرمایه‌گذاری در انبار.....
۳۶۵	۲-۷ آیا در جامعه سرمایه‌داری، نرخ بهره در تحلیل رفتار مصرفی زمان حال و درام کالاها نقشی ندارد؟.....

۲-۷-۱	انحراف جزئی از بحث اصلی : تشریح اختلاف بین نرخ بهره و نرخ نسیه	۳۶۸
۲-۸	آیا پولهای کاغذی امروز با دینار و درهم صدر اسلام تفاوت ماهوی دارند؟	۳۷۱
	پی نوشت‌های فصل دوم	۳۷۴
	منابع و مأخذ فصل دوم	۳۸۴
	فصل سوم : تحلیل تطبیقی بانکداری سرمایه داری و اسلامی	۳۹۲
۳-۱	نحوه عمل بانکداری سرمایه داری و اسلامی	۳۹۲
۳-۱-۱	بانکداری سرمایه داری	۳۹۲
۳-۱-۲	بانکداری اسلامی	۳۹۷
۳-۲	نقش بانکداری سرمایه داری و اسلامی در سرمایه گذاری در شرایط	
	اطمینان و ریسک	۴۰۷
۳-۲-۱	سرمایه گذاری در سیستم سرمایه داری	۴۱۱
	الف - شرایط اطمینان کامل	۴۱۲
	ب - شرائط مخاطره (ریسک)	۴۱۶
	طرح یک سوال و ارائه معیارهائی جدید برای بحث	۴۲۲
۳-۲-۲	سرمایه گذاری در سیستم اسلامی	۴۲۵
	الف - شرائط اطمینان	۴۲۶
	ب - شرائط مخاطره (ریسک)	۴۳۴
	ضمیمه الف : تعیین حد بهینه سرمایه سرمایه گذار در عقد مشارکت	۴۴۳
۳-۲-۳	مقایسه سرعت گردش پول در دو سیستم سرمایه داری و اسلامی	۴۴۶
۳-۲-۴	هماهنگی بین سیاست تأمین مالی و سیاست مالی در اقتصاد اسلامی	۴۵۵
۳-۳	پاسخ به برخی از سؤالات و ایرادات مکرر در مورد بانکداری اسلامی	۴۶۷
۳-۴	سؤالات وسوسه انگیز و خطرناک و پاسخهای مربوطه	۴۹۶
۳-۵	ترویج بانکداری اسلامی گسترش بازار «سرمایه» به معنای واقعی است نه بازار «پولی»	۵۰۳

۳-۶ آیا ریسک سپرده‌گذاری در بانکداری اسلامی بیشتر است یا ریسک خرید اوراق سهام در چارچوب ضوابط اسلامی	۵۰۵
۳-۷ آیا نرخ سود واقعی پرداختی به سپرده‌های بانک اسلامی نرخ ارجحیت زمانی اجتماعی را نشان می‌دهد؟	۵۱۰
۳-۸ چگونه می‌توان در بانکداری اسلامی ریسک حاصل از سرمایه‌گذاری را جبران کرد؟	۵۱۷
پی‌نوشت‌های فصل سوم	۵۲۰
منابع و مأخذ فصل سوم	۵۴۱
(۱۰) (۱۱) (۱۲) (۱۳) (۱۴) (۱۵) (۱۶) (۱۷) (۱۸) (۱۹) (۲۰) (۲۱) (۲۲) (۲۳) (۲۴) (۲۵) (۲۶) (۲۷) (۲۸) (۲۹) (۳۰) (۳۱) (۳۲) (۳۳) (۳۴) (۳۵) (۳۶) (۳۷) (۳۸) (۳۹) (۴۰) (۴۱) (۴۲) (۴۳) (۴۴) (۴۵) (۴۶) (۴۷) (۴۸) (۴۹) (۵۰) (۵۱) (۵۲) (۵۳) (۵۴) (۵۵) (۵۶) (۵۷) (۵۸) (۵۹) (۶۰) (۶۱) (۶۲) (۶۳) (۶۴) (۶۵) (۶۶) (۶۷) (۶۸) (۶۹) (۷۰) (۷۱) (۷۲) (۷۳) (۷۴) (۷۵) (۷۶) (۷۷) (۷۸) (۷۹) (۸۰) (۸۱) (۸۲) (۸۳) (۸۴) (۸۵) (۸۶) (۸۷) (۸۸) (۸۹) (۹۰) (۹۱) (۹۲) (۹۳) (۹۴) (۹۵) (۹۶) (۹۷) (۹۸) (۹۹) (۱۰۰)	
فصل چهارم: مقایسه عملکرد بانکداری ربوی و غیرربوی	۵۴۶
مقدمه	۵۴۶
۴-۱ بانکداری ربوی موجب تورم و عامل اصلی عدم تعادل اقتصادی	۵۴۸
۴-۲ دلایل اقتصاددانان غربی برای توجیه عدم تعادلهای اقتصادی (یعنی تورم)	۵۵۲
بیکاری و رکود تورمی)	۵۵۲
۴-۳ پایه‌های سست استدلال اقتصاددانان غربی در توجیه عدم تعادلهای اقتصادی	۵۵۴
۴-۴ دلایل اساسی و حقیقی وجود عدم تعادلهای اقتصاد سرمایه‌داری	۵۵۸
۴-۵ خلاصه و پیشنهادات	۵۶۵
ضمیمه شماره ۱	۵۶۶
ضمیمه شماره ۲	۵۶۹
۴-۶ مقایسه عملکرد بانکداری سرمایه‌داری با بانکداری اسلامی در مدل یک بخشی از دیدگاه توسعه اقتصادی	۵۷۱
۴-۶-۱ مقدمه	۵۷۱
۴-۶-۲ مفروضات مدل	۵۷۱
۴-۶-۳ مروری کوتاه بر ادبیات گذشته	۵۷۳
۴-۶-۴ مشخصات مدل و عملکرد آن	۵۷۴

موضوع

صفحه

۵۸۰	۴-۶-۵- مصرف - پس انداز و سرمایه گذاری
۵۸۴	۴-۶-۶- نتایج حاصله با مفروضات اولیه
۵۸۵	۴-۶-۷- نتایج نهائی با تعدیلات لازم
۵۸۷	۴-۶-۸- دلالت‌های سیاستی
۵۹۱	یک مدل ساده اقتصاد کلان اسلامی
۵۹۵	۴-۷- مرور مختصری بر نظریه‌های تورّم
۶۰۴	۴-۸- تورّم و رکود تورّمی در ایران
۶۰۶	۴-۸-۱- بررسی علل تورّم و رکود تورّمی (در ایران)
۶۰۷	۴-۸-۲- عوامل فرهنگی - اجتماعی تورّم در ایران
۶۰۷	الف - بی‌عدالتی
۶۱۱	الف - ۱- محدود کننده نبودن بودجه خانوارها
۶۱۳	الف - ۲- اثر گسترش یا اشاعه
۶۱۵	ب- تضعیف شأن اجتماعی
۶۱۶	ب-۱- اثر تظاهری (چشم هم چشمی)
۶۲۱	۴-۸-۳- عوامل اقتصادی موجد تورّم
۶۲۲	الف - مکتب اقتصادی
۶۲۳	ب - توزیع عملی درآمد و ثروت
۶۳۰	ج - سلطه اقتصادی گروهی بر گروه‌های دیگر
۶۳۵	۴-۸-۴- تورّم علت اصلی و زمینه‌ساز رکود تورّمی
۶۳۷	۴-۹- نحوه توزیع درآمد عامل ایجاد رکود تورّمی
۶۴۱	۴-۹-۱- بررسی آماری در خصوص علت رکود تورّمی در برخی از کشورهای سرمایه‌داری
۶۴۱	الف - آمریکا
۶۴۷	ب - ژاپن
۶۵۸	ج - انگلستان

د - آلمان	۶۶۵
ه - کانادا	۶۷۱
و - سوئد	۶۷۷
ز - نروژ	۶۸۴
۲-۹-۴ نتیجه گیری کلی در خصوص فرضیه رابطه علیت از ضریب جینی به رکود تورمی ..	۶۹۱
پی‌نوشت‌های فصل چهارم	۶۹۵
فهرست منابع و مآخذ فصل چهارم	۶۹۹
فصل پنجم: بانکداری بدون ربا در ایران	
مقدمه	۷۰۰
۵-۱ ارزیابی پایه‌های نظری عملکرد قانون عملیات بانکی بدون ربا در کشورمان	۷۰۴
۵-۲ بررسی برخی از مقالات بانکداری اسلامی در پرتو مطالب مندرج در بند ۵-۱	۷۰۶
۵-۳ تا چه حد عملکرد بانکداری بدون ربا در کشورمان با مبانی نظری مندرج در قانون تطبیق دارد؟ ..	۷۱۵
۵-۴ نتیجه‌گیری و پیشنهادات	۷۲۵
۵-۵ دلایل دیگری غیر از پایه‌های نظری در مورد انحراف بانکها از قانون عملیات بانکی بدون ربا	۷۲۷
۵-۶ تحقیقات میدانی در خصوص عملکرد بانکهای کشور پس از تصویب و اجرای قانون عملیات بانکی بدون ربا	۷۳۸
۵-۷ هزینه اقتصادی - اجتماعی انحراف از اجرای قانون عملیات بانکی بدون ربا (سهم بانکها در تورم کشور)	۷۴۵
۵-۷-۱ فرضیه جدید تورم: تورم سفته بازی	۷۴۶
۵-۷-۲ آزمون فرضیه "تورم سفته‌بازی" در ایران	۷۵۳
۵-۷-۳ بررسی رابطه علیت بین تورم و سفته بازی در ایران (آزمون علیت گرنجر و مدل تصحیح خطا)	۷۵۵
۵-۷-۴ آزمونهای علیت	۷۵۵

۷۵۷	۵-۷-۵- روابط بلند مدت.....	۷۵۷
۷۵۸	۵-۷-۶- خلاصه و نتیجه گیری	۷۵۸
۷۵۹	جداول مربوطه	۷۵۹
۷۷۰	پی‌نوشت‌های فصل پنجم	۷۷۰
۷۷۴	فهرست منابع و مآخذ فصل پنجم	۷۷۴
۷۷۷	فصل ششم : راه‌های بازگشت به قانون عملیات بانکی بدون ربا	۷۷۷
۷۷۷	مقدمه	۷۷۷
۷۸۱	۶-۱- دلایل خاصّ انحراف از قانون عملیات بانکی بدون ربا	۷۸۱
۷۸۱	الف- ضعف یا عدم خودباوری	۷۸۱
۷۸۴	ب- کم‌توجهی به حکمت تحریم ربا	۷۸۴
۷۸۶	ج- لزوم ایجاد فضا و وظائف مناسب برای اجرای قانون	۷۸۶
۷۹۰	د- انتظارات : ضعف موادّ درسی و نازل بودن پژوهش در زمینه‌های مختلف پول و بانکداری اسلامی	۷۹۰
۷۹۳	۶-۲- نحوه بازگشت به اجرای صحیح قانون عملیات بانکی بدون ربا	۷۹۳
۷۹۵	۶-۲-۱- بازکردن یک باجه در شعب بانکی کشور و یا در یک بانک در برخی از استانها کشور	۷۹۵
۷۹۶	۶-۲-۲- بازکردن سپرده‌های جدیدی تحت عنوان سپرده ممتاز و سپرده عادی	۷۹۶
۷۹۸	۶-۲-۳- مداخله شخص ثالث	۷۹۸
۷۹۹	۶-۲-۴- نیاز به کارگزاران مشاور	۷۹۹
۸۰۱	۶-۲-۵- کمیته مشورتی بانکداری اسلامی	۸۰۱
۸۰۲	۶-۲-۶- نیاز فوری به دوائر نظارت و کنترل در بانکهای کشور	۸۰۲
	۶-۲-۷- طرح مربوط به انگیزه و تشویق سرمایه‌گذاران برای مشارکت و نیز	
۸۰۲	کارکنان نظام بانکی کشور	۸۰۲
۸۰۴	۶-۳- پیشنهاداتی درخصوص اصلاح قانون عملیات بانکی بدون ربا	۸۰۴
۸۰۸	۶-۴- متن اصلاحی پیشنهادی قانون عملیات بانکی بدون ربا	۸۰۸
۸۱۸	پی‌نوشت‌های فصل ششم	۸۱۸
۸۱۹	فهرست منابع و مآخذ فصل ششم	۸۱۹